

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu ol!

TARİH

CUMHURİYET DÖNEMİ

ATATÜRK DÖNEMİNDE DIŞ POLİTİKA

Atatürk Dış Politika İlkeleri

- Her alanda tam bağımsızlık,
- Duygusallıktan uzak, akılcı ve gerçekçi olmak,
- Diğer devletlerin iç işlerine karışmamak, kendi iç işlerimize karıştırmamak,
- Bağımsızlığımıza ve sınırlarımıza saygı duyan devletlerle iyi ilişkiler kurmak,
- Devletlerarası sorunları barışçı ve eşitlikçi yaklaşımlarla çözmek,
- Ulusun hayatı tehlikede olmadığı sürece savaşa girmemek,
- Atatürk'ün, dış politikayı en iyi anlatan sözü “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”tur.

UYARI: Atatürk Dönemi dış politikası iki döneme ayrılır.

1923 – 1930 Dönemi

Lozan Antlaşması'ndan kalan sorunlar
çözümlenmeye çalışılmıştır.

Nüfus mübadelesi

Yabancı okullar sorunu

Irak sınırı (Musul)

Dış borçlar

1930 – 1939 Dönemi

Batı Avrupa ile yakınlaşma dönemidir.

Milletler Cemiyeti'ne Giriş

Balkan Antantı

Montrö Boğazlar Sözleşmesi

Sadabat Paktı

Hatay Sorunu

1923 – 1930 Dönemi Dış Politikası

Bu dönemde Lozan Antlaşması'nda çözülemeyen bazı sorunlar çözüme kavuşturulmuştur.

A) Nüfus Mübadelesi Sorunu (1926)

- Nüfus mübadelesi sorunu Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorundur.
- Nüfus mübadelesi Anadolu'daki Rumlar ile Yunanistan'daki Türklerin yer değişimidir. (Batı Trakya Türkleri ve İstanbul'daki Rumlar hariç tutulmuştur.)
- Sorunun sebebi; Lozan'da kararı verilen Rum ve Türklerin yer değişimi konusunda Yunanistan'ın anlaşmazlık çıkarmasıdır.

- Sorunun çözümü için Milletler Cemiyeti'ne başvuruldu. Konu, adalet divanında görüşüldü; ancak bir çözüme kavuşturulamadı.
- Bunun sonucunda Türkiye ve Yunanistan ilişkileri gerginleşti.

Sonuç: 10 Haziran 1930 tarihinde yapılan antlaşma ile sorun çözüme kavuşturuldu.

B) Yabancı Okullar Sorunu (1925)

- Lozan Antlaşması ile yabancı okulların denetimi ve işleyişi Türkiye'ye bırakılmıştı.
- Buna göre yabancı okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olacak, Milli Eğitim Bakanlığı tüzük ve yönetmeliklerine göre faaliyet yürütecekti.
- Bakanlığa bağlı Türk müfettişler tarafından denetleneceklerdir.

- Bu okullarda Tarih, Coğrafya, Türkçe dersleri Türk öğretmenler tarafından okutulacaktır.
- Bu durum Fransa ile Türkiye arasında anlaşmazlıklara neden oldu.
- Türk hükümeti bu durumun iç mesele olduğunu belirterek görüşmeleri reddetti.

Sonuç:

- Bağımsız devlet anlayışı güçlendirilmiş ve iç işlerimize karışılması engellenmiştir.
- Yönetmeliklere uymayan bazı yabancı okullar kapatılmıştır.
- Fransa ile iyi ilişkilerin kurulmasını geciktirmiştir.

C) Irak (Musul) Sınırı (5 Haziran 1926)

- Lozan Antlaşması'nda Musul ile ilgili durum; “İleride Türkiye ve İngiltere arasındaki ikili antlaşmaya bırakılacaktır.” şeklinde karara bağlanmıştır.
- İngiltere petrol açısından önemli bir bölge olan Musul'u Türkiye'ye kaptırmamak için Şeyh Sait İsyanı'na destek vermiştir.
- Türk ordusu içerde Şeyh Sait İsyanı ile uğraştığı için 5 Haziran 1926'da İngiltere ile **Ankara Antlaşması**'nı imzalamak zorunda kalmıştır.

Ankara Antlaşması maddelerine göre;

- Musul, İngiltere mandası altındaki Irak'a bırakılmıştır.
- Bugünkü Irak – Türkiye sınırı belirlenmiştir.
- Musul petrollerinin gelirinin % 10'u Türkiye'ye verilecektir. (25 yıl süre ile)

UYARI: Türkiye ekonomik sıkıntı içerisinde olduğu için, petrol gelirlerinin bu payını 500.000 Sterlin karşılığında satmıştır.

Önemi: Misak-ı Milli sınırları açısından Türkiye'nin aleyhine çözümlenmiştir.

D) Dış Borçlar

Lozan Antlaşması'na göre Osmanlı Devleti'nden kalan dış borçlar, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız olan devletler arasında pay edilmiş, en büyük pay TBMM'ye düşmüş, borçların taksitler halinde ödenmesine karar verilmiştir. Ancak 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, Türkiye'yi de olumsuz etkileyince Türkiye borcunu ödemekte zorlanmış; bu da Fransa ile Türkiye arasında gerginliğe sebep olmuştur. Borçlar sorunu 1930 yılında yapılan görüşmelerle çözülmüştür. Türkiye, Osmanlı'dan kalan dış borçlarını 1954 yılına kadar ödeyebilmiştir.

1930 – 1938 Dönemi Dış Politikası

Bu dönem, Batı Avrupa ile yakınlaşma ve ilişkilerin geliştirildiği dönemdir.

A) Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Üye Olması (18 Temmuz 1932)

- Milletler Cemiyeti, Wilson İlkeleri doğrultusunda I. Dünya Savaşı'ndan sonra Paris Barış Konferansı'nda kuruldu.
- Milletler Cemiyeti'nin amacı uluslararası kalıcı barış ortamını sağlamaktır.
- Milletler Cemiyeti'nin İngiltere, Fransa, ABD gibi devletlerin güdümünde hareket etmesi, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne katılmasını geciktirmiştir.
- 18 Temmuz 1932'de İspanya'nın teklifi ve Yunanistan'ın desteğiyle Türkiye Milletler Cemiyeti'ne girdi.
- Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesindeki amaç; dünya barışına katkı sağlamaktır.

B) Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

Bu birliğin kurulmasının sebebi; İtalya ve Almanya'nın silahlanması ve saldırgan politikasıdır.

Katılan Devletler: Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan, Romanya'dır.

UYARI: Arnavutluk, İtalya baskısından; Bulgaristan, Yugoslavya ile sınır anlaşmazlığı yaşamasından dolayı Balkan Antantı'na katılmadı.

Balkan Antantı'nın Önemi:

- Türkiye batı sınırlarını güvence altına almıştır.
- Bölge ve dünya barışına katkıda bulunulmuştur.

NOT: II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile Balkan Antantı dağılmıştır.

C) Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- Lozan Antlaşması'nda Boğazların yönetimi, başkanlığını Türk'ün yapacağı uluslararası bir komisyona bırakılmıştı.
- Bu durum Türkiye'nin egemenlik haklarını zedelemekteydi.
- II. Dünya Savaşı'nın yaklaşması ve İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politika izlemesi sonucu Türkiye, Milletler Cemiyeti'nden Boğazların güvenliği nedeniyle Boğazlarla ilgili hükümlerin düzeltilmesini istedi.

Sonuç: Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.

Katılanlar: Türkiye, Yunanistan, Fransa, İngiltere, Sovyet Rusya, Japonya, Yugoslavya

Maddeleri

- Boğazlar Komisyonu kaldırılacak ve Boğazlar ile ilgili bütün yetkiler Türkiye Cumhuriyeti'ne verilecektir.
- Türkiye, Boğazların her iki yakasında asker bulundurabilecektir.
- Ticaret gemilerinin geçişi serbest bırakılacaktır.
- Savaş gemileri için tonaj sınırlandırılması yapılacaktır.
- Türkiye istediği gibi Boğazları açıp kapatabilecektir.

Sonuçları

- Türkiye önemli bir diplomatik başarı kazandı.
- Boğazların kontrolü Türkiye'ye geçti.
- Türkiye'nin egemenliğini zedeleyen hükümler kalkmıştır.
- Hünkâr İskelesi Antlaşması'ndan (1833) beri uluslararası sorun olan Boğazlar sorunu ortadan kalktı.
- Türkiye'nin Akdeniz'deki konumu güçlenmiş ve stratejik önemi artmıştır.

D) Sadabat Paktı (9 Temmuz 1937)

Katılanlar: Türkiye, İran, Afganistan, Irak

Nedeni: İtalya'nın Ortadoğu'da yayılmacı politika izlemesi.

Türkiye'nin Amacı: Doğu sınırlarımızı güvence altına almak ve bölgesel barışa katkıda bulunmaktır.

Sonuç: Doğu sınırlarımız bu pakt ile güvence altına alınmıştır.

UYARI: Balkan Antantı ve Sadabat Paktı gibi antlaşmaların yapılmasının sebebi, Alman ve İtalyan yayılmacılığına karşı sınırların güvenliğini sağlamaktır.

- Balkan Antantı ile Batı sınırlarımız,
- Sadabat Paktı ile Doğu sınırlarımız güvence altına alınmıştır.

Ortak Sonuç: Dünya barışına katkı sağlanması.

E) Hatay'ın Anavatan'a Katılması (30 Ekim 1939)

- Hatay'da 20 Ekim 1921'de yapılan Ankara Antlaşması ile özel bir yönetim kurulacaktı.
- Almanya'nın Avrupa'daki saldırgan politikası nedeni ile Fransa Suriye'den çekilmek zorunda kaldı.
- Böylece Hatay'ın durumu gündeme geldi.

- Türkiye'nin isteği üzerine Milletler Cemiyeti denetiminde Hatay'da halk oylaması yapıldı.
- Böylece **Bağımsız Hatay Cumhuriyeti** kuruldu. (2 Eylül 1938)
- Hatay meclisinde yapılan oylama sonucu 30 Haziran 1939'da Hatay Anavatan'a katıldı.

UYARI: Lozan Antlaşması'nda Misak-ı Milli sınırları dışında kalan yerlerden sadece Hatay Anavatan'a katılmıştır.

ÖRNEK

UNESCO “Savaş, insanların düşüncelerinde başlamaktadır. Bu nedenle de barışın savunulması öncelikle insanın düşüncesinde gerçekleştirilmelidir.” ilkesini tüm dünyaya yaymaya uğraşmaktadır.

Atatürk’ün, UNESCO’nun kuruluşundan yıllar önce söylediği aşağıdaki sözlerinin hangisinde bu ilkenin dile getirildiği savunulabilir?

- A) Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun bağımsızlıktan yoksun bir millet, medeni insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık olamaz.
- B) Biz daima gerçeği arayan ve onu buldukça, bulduğumuza kani oldukça ifadeye cüret gösteren adamlar olmalıyız.
- C) Dünya vatandaşları kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak biçimde eğitilmelidir.
- D) Her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir.
- E) Her birey istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine özgü siyasal bir fikre sahip olmak... hak ve özgürlüğüne sahiptir.

2012 YGS

ÖRNEK

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nda 1939 yılında İngiltere ve Fransa ile ittifak, 1941 yılında Almanya ile dostluk antlaşması imzalamıştır.

Yalnız bu bilgiyle, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki bu tutumunun,

- I. savaşın değişen koşullarına göre hareket ettiğini,
- II. savaş dışı kalmaya çalıştığı,
- III. Milletler Cemiyetine üye olduğu

durumlarından hangilerini gösterdiği savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

2009 ÖSS

ÖRNEK

Atatürk, “Bizi yok etmek gibi bir görüş karşısında varlığımızı silahla korumak ve savunmak pek tabiidir. Bundan daha haklı ve tabii bir hareket olamaz.” demiştir.

Atatürk’ün bu sözü,

- I. bölgesel ittifakları destekleme,
- II. ülke bütünlüğünü koruma,
- III. bağımsızlığı ilke edinme

durumlarının hangilerinden ödün verilmemesi gerektiğini gösterir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

2008 ÖSS

ÖRNEK

İkinci Dünya Savaşı çıkmadan önce Atatürk: “Bir dünya harbi olacaktır. Bu harp neticesinde dünyanın durumu ve dengesi baştan başa değişecektir. İşte bu sırada doğru hareket etmesini bilmeyip en küçük bir hata yapmamız halinde, başımıza mütareke yıllarından daha çok felaketler gelmesi mümkündür.” demiştir.

Atatürk bu sözlerle,

- I. geçmişten ders alma,
- II. savaş ortamından çıkar sağlama,
- III. savaşların getirdiği sonuçları kabullenme

yaklaşımlarından hangilerinin gerektiğini vurgulamıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

2006 ÖSS

ÖRNEK

Türkiye Cumhuriyeti kendi içişlerine karışılmasını istemediği gibi, başka ülkelerin de içişlerine karışmamayı dış politikada ilke edinmiştir.

Aşağıdakilerden hangisinin, bu ilke doğrultusunda yapılan uygulamalardan biri olduğu savunulabilir?

- A) Müslümanlar üzerinde etkili olan halifeliğin kaldırılması
- B) Saltanatın kaldırılıp cumhuriyetin ilan edilmesi
- C) 1924 yılına kadar, 1876 Anayasası'nın 1921 Anayasasıyla birlikte yürürlükte olması
- D) Mecelle yerine Medeni Kanun'un kabul edilmesi
- E) Tekke ve türbelerin kapatılarak halkın dini duygularının sömürülmesinin engellenmesi

2005 ÖSS

ÖRNEK

Atatürk, “Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü, batıya karşı elde ettiği zaferlerden çok mağrur olarak kendisini Avrupa milletlerine bağlayan ilişkileri kestiği gün başlamıştır. Bu bir hata idi; bunu tekrar etmeyeceğiz.” demiştir.

Atatürk’ün bu sözleri Osmanlı Devleti’nin,

- I. Diğer devletlerdeki gelişmelere uzun süre kayıtsız kalma
- II. Yalnız askeri başarılarla yetinme
- III. Kendini diğer devletlerden üstün görme

politikalarından hangilerini hata olarak kabul ettiğinin bir göstergesidir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

2005 ÖSS

ÖRNEK

Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin,

- I. Boğazlar Komisyonu'nun kaldırılması ve görevinin Türk tarafına geçmesi
- II. Yabancı savaş gemilerinin Boğazlardan geçişinin sınırlandırılarak, Türkiye'nin denetimine bırakılması
- III. Yabancı devletlere ait ticaret gemilerinin her iki yönde Boğazlardan geçişlerinin serbest olması

hükümlerinden hangileri, Türkiye'nin dünya devletleri arasındaki saygınlığının daha da arttığını gösterir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

2001 ÖSS

ÖRNEK

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1932’de Milletler Cemiyeti’ne, 1934 Balkan Paktı’na, 1937’de Sadabat Paktı’na üye olmuştur.

Bu bilgilere dayanarak,

- I. Türkiye’nin dış ülkeler arasında saygınlığı artmıştır.
- II. Türkiye’de iç güvenliği tehdit eden sorunlar vardır.
- III. Türkiye dünya barışına katkıda bulunmuştur.
- IV. Türkiye dış güvenliğini sağlamada çok zorlanmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

1996 ÖSS

ÖRNEK

Atatürk Dönemi'nde Türkiye, izlediği barışçı dış politika sayesinde bölgede bir istikrar unsuru olmuştur. O dönemde, Türkiye'nin bu konuma ulaşmasında aşağıdaki gelişmelerden hangisinin etkisi olmamıştır?

- A) Milletler Cemiyetine üye olunması
- B) Balkan Antantı'nın imzalanması
- C) Batılı ülkeler ile Sovyetler Birliği arasında hassas bir denge kurulması
- D) Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütüne (NATO) üye olunması
- E) Sadabat Paktı'nın imzalanması

2013 YGS